THE REVELATION OF LIGHT IN THE RELIGIOUS POETRY

Valerica Draica

Assist. Prof., PhD, University of Oradea

Abstract:For Mihai Eminescu, Ioan Alexandru, but also for other major Romanian poets, the revelation of light is a major coordinated lyrical creation. A foray into religiously inspired poetry is a journey into the labyrinth of light. The religious poetry of Eminescu find a number of ancient determinant of being Romanian, the great poet religion is a necessity, aspiring poet is permanently removes the limitations of knowledge. For Ioan Alexandru, poet of light, a Christian poet, traveler labyrinth of light, this is not an earthly, but a "uncreated light" illumination necessary light that envelops people, the themes of creation poet Ioan Alexandru...

Keywords: religious poetry, Christian dogma, crisp, joy, love, poet of light, spiritual song

Poezia de expresie religioasă a fost considerată dintotdeauna ca parte integrantă a literaturii române, o dimensiune importantă a ei, căreia i-au fost dedicate puţine studii, din păcate. Poezia sentimentului religios păstrează încă aspiraţia individului spre împlinirea exemplară, spre comunicarea întru sacru. Datorită lui Eminescu, Blaga, Arghezi, Alexandru, Goga, Crainic, Pillat, Gyr… poezia religioasă a atins cotele înalte ale esteticului şi s-a înscris ca o sumă de izbânzi ale gândirii poetice româneşti.

Mihai Eminescu

Poetul a rămas permanent legat de istoria şi spiritualitatea poporului român, în opera sa apar şi referiri la problemele religioase, el a încercat o evadare spirituală într-un spaţiu demiurgic, ceea ce-i va conferi scrisului său o dimensiune astrală. Cuprins de avatarurile vieţii şi crezând atitudinea celor din jur mereu ostilă, poetul devine tot mai sceptic, sufletul său încărcat de lumina începuturilor se pustieşte încet şi se înstrăinează de fiinţa originară, nefiind străin de credinţa religioasă.

Într-una dintre cele mai cunoscute poezii religioase ale sale, *Rugăciune*, ce reprezintă un autentic sentiment religios, poetul îşi manifestă convingerea în puterea

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3962 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:05:35 UTC)

rugăciunii către Maica Domnului: *Crăiasă alegându-te / Îngenunchem rugându-te, / Înalţă-ne, ne mântuie / Din valul ce ne bântuie… / Privirea-ţi adorată / Asupră-ne coboară, / O, Maică prea curată / Şi pururea fecioară, Marie !*

Pe lângă formele de rugăciune întâlnim exprimate cele trei virtuţi creştine: credinţa, nădejdea şi dragostea, poetul identificându-se cu mulţimea credincioşilor suferinzi care apelează la Maica vieţii şi a Luminii.Maica Domnului este numită de către Biserică *Doamnă şi Împărătească, Crăiasă, Regină peste îngeri…* Fecioara Maria este prezentată ca o *Lumină dulce clară*, fiind numită la Slujbă *Maica Luminii*, *Mama* ce-a născut *Lumina*, *Eu* sunt Lumina lumii. Lumina se identifică nu numai cu Fiul, ci şi cu Mama Fiului, precum o lumânare ce ia lumină de la altă lumânare. Lumina ce vine de la sursă (soare) nu poate fi decât clară, Lumina primită de Maica Domnului este împărtăşită credincioşilor: *Noi, cei din mila sfântului / Umbră facem pământului, / Rugămu-ne-ndurărilor / Luceafărului mărilor; / Ascultă-a noastre plângeri, / Regină peste îngeri, / Din neguri te arată, / Lumină dulce clară….*

Tema religioasă din poezia *Rugăciune* este continuată în sonetul *Răsai asupra mea. Lumina lină* este preferată şi acum de poet, *lumina lină* este epitetul metaforic al liniştii aşteptate cu speranţă, în contrast cu noaptea vieţii sale: *Răsai asupra mea, lumină lină, / Ca-n visul meu ceresc d-odinioară; / O, maică sfântă, pururea fecioară, / În noaptea gândurilor mele vină. / Speranţa mea tu n-o lăsa să moară / Din inima-mi adânc noian de vină; / Privirea ta de milă caldă, plină, / Îndurătoare-asupra mea coboară. Lumina* aparţine divinului, nădejdii, vieţii şi mântuirii, pe când întunericul transmite neantul, deznădejdea şi moartea veşnică. Ca şi în *Rugăciune,* figura Maicii Domnului este adorată, plină de milostenie şi căldură sufletească, ea este cea care patronează stelele, îngerii luminoşi: *Eu nu mai cred nimic şi n-am tărie. / Dă-mi tinereţea mea, redă-mi credinţa / Şi reapari din cerul tău de stele: / Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie !*

Într-o altă creaţie lirică foarte cunoscută, în poemul *Luceafărul*, asistăm la întâlnirea Cătălinei cu Hyperion, care are loc *numai în vis*, pentru că aceasta este singura modalitate de *comunicare* a efemerului cu eternul. Cătălina îl *vede* pe Hyperion nu cu ochi duhovniceşti, ci cu cei ai oricărui muritor care nu a recurs la purificarea de patimi. De aceea, el îi apare – paradoxal – ca „*Un mort frumos cu ochii vii / Ce scânteie-n afară”.*

Iată un aspect al teologiei slavei: *lumina* scânteietoare (care mărturiseşte despre slava şi frumuseţea divinului), iradiază în afară, spre lumea profană, pe care vrea s-o

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7
BDD-V3962 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:05:35 UTC)

înnobileze. Însă Cătălina va rămâne în *faza contemplării frumosului divin*, fără a cunoaşte vârsta unirii spirituale. Ea nu sesizează care sunt coordonatele vieţii spirituale, pentru ea Hyperion este un „străin la vorbă şi la port" şi care *luceşte* fără viaţă. Concluzia ei: „*Căci eu sunt vie, tu eşti mort, /Şi ochiul tău mă-ngheaţă"* este făcută din perspectiva profanului care nu poate percepe frumosul divin, dar mai ales nu cunoaşte cea dintâi expunere asupra vieţii creştine – *Didahia* – unde se spune că „Sunt două căi: una a vieţii şi alta a morţii", adică una a virtuţii, a vieţii duhovniceşti, cealaltă a păcatului. Pentru Cătălina, frumosul divin rămâne inaccesibil, iar imaginea acestei idei este ilustrată metaforic de *ochiul* care *îngheaţă*.

Zborul lui Hyperion către Ceruri şi convorbirea cu Tătăl Ceresc este urmarea atitudinii din timpul ispitei şi comportă două aspecte: unul extern[1] (rolul hotărâtor avându-l vederea) şi unul intern (cel care duce la apariţia dorinţei). Luceafărul cunoaşte şi cele două faze ale ispitei: vederea muritoarei Cătălina şi dorinţa ca ea să-i fie mireasă. Pentru demersul nostru analitic ne interesează felul cum se manifestă *lumina* necreată, inerentă Părintelui Luminii. Mările de *lumină* spre care se îndreaptă Hyperion transpar din versurile: „*Şi din a haosului văi, / Jur împrejur de sine, / Vedea, ca-n ziua cea dintâi, / Cum izvorăsc lumine, / Nimic nu e şi totuşi e / O sete care-l soarbe, / E un nimic asemene / Uitării celei oarbe*."

Referindu-se la gestul lui Hyperion de a accede spre *lumina* necreată, Nichifor Crainic opina că acesta „intră într-un ocean de *lumină*, de altă natură decât cea materială a stelelor".[2]*Lumina,* la care se face referire în prima strofă citată, este anterioară *luminii* create, fiind de natură veşnică, „e o iradiaţie a fiinţei veşnice"[3] (în capitolul 1, al *Facerii,* găsim referiri la cele două feluri de lumină).[4]

Ca Fiu al *Luminii,* Hyperion are aceeaşi natură ca Părintele *Luminii:* „Dumnezeu este *Lumină* şi contemplarea Sa este asemenea unei *lumini"* – spune Sf. Simeon.[5] Forma pe care o ia astrul îndrăgostit, în drumul său către Părintele *Luminii*, este aceea a unui *fulger neîntrerupt*. Ideea că „această *Lumină* este, ea însăşi, viaţă nepieritoare"[6], poetul o ilustrează prin repetarea verbului *a izvorî*, ca şi prin folosirea unui superlativ stilistic (un substantiv cu valoare cantitativă, ce sugerează incomensurabilul – „nişte mări"): „Vedea,

[1] *Nicolae Mladin, Prelegeri de mistică ortodoxă, p. 184 - 185*
[2] *Nichifor Crainic, Spiritualitatea poeziei româneşti, p. 45*
[3] *Ibidem, p. 45*
[4] *Ibidem, p. 3 şi 14*
[5] *Apud Paul Evdokimov, Cunoaşterea lui Dumnezeu, p. 68*
[6] *Arh. Sofronie, Mistica vederii lui Dumnezeu, p. 110*

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3962 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:05:35 UTC)

ca-n ziua cea dintâi, / Cum *izvoraulumine*; / Cum *izvorând* îl înconjor / Ca *nişte mări,* de-a-notul..."

În această *Lumină* nepieritoare „se face comuniunea cu El – o comuniune *personală*"[7], iar Ea atrage la Sine Fiul *Luminii*: „El zboară *gând purtat de dor* / Pân' piere totul, totul."

Trebuie precizat, că din perspectiva celor arătate până aici, sub aspectul misticii *Luminii* dumnezeieşti, verbul *piere*, din ultimul vers citat, are înţelesul de *intrare* - prin gândul purtat de dor - în această Sfântă *Lumină,* pentru că Hyperion va trece pragul lumii create, spre un alt topos: „Căci unde-ajunge *nu-i hotar* / *Nici ochi spre a cunoaşte*".

Arhimandritul Sofronie este de părere că „Prin venirea acestei *Lumini*, duhul omului se introduce într-un *spaţiu nelimitat*, unde nu este moarte".[8]

Să observăm că *Lumina spirituală* diferă de cea fizică, iar ochii muritorului nu o pot cuprinde, nu cunoaşterea senzorială este eficientă pe acest tărâm, ci – cum ar spune Blaga – cea prin puterea de *trăire prin iubire.* Ideea aceasta poetul o scoate în evidenţă folosindu-se de o *negaţie totală*: *„... nu-i hotar, / Nici ochi spre a cunoaşte.*"

În ultima strofă citată, Eminescu recurge la un paradox, spre a vorbi de *nepătrunsul ascuns* – nevăzuta prezenţă dumnezeiască, a cărei strălucire orbeşte. Negaţia din primul vers („*Nu e nimic* şi totuşi e" – s.n.) aduce în prim plan neputinţa cunoaşterii Părintelui *Luminii:* „E o recunoaştere smerită a neputinţei noastre de a-l cunoaşte pe Dumnezeu".[9] Dar, dacă El nu este nimic pentru un muritor, pentru omul duhovnicesc „este totuşi o sete absorbantă (... şi totuşi e / *O sete care-l soarbe"* – s.n.), care atrage în nemărginitele desfătări ale iubirii divine...".[10]

Să mai spunem doar că în această ultimă strofă (la care am făcut referiri), prin perifrază se formulează aprecieri la adresa *nepătrunsului ascuns* – ca să vorbim în termeni blagieni – pentru că – aşa cum spune şi Sf. Dionisie Areopagitul: „Dumnezeu e ascuns în propria-i *lumină*".[11]

Eminescu a apreciat spiritualitatea creştină ca valabilă pentru viaţa morală din societatea vremii sale, lipsa educaţiei religioase considerând-o cu repercusiuni negative în diferite domenii ale vieţii noastre cotidiene, el a văzut în religie un factor indispensabil de

[7] *Ibidem , p.116*
[8] *Ibidem, p. 127*
[9] *Nichifor Crainic, Spiritualitatea poeziei româneşti, p. 47*
[10] *Ibidem, p.48*
[11] *Ibidem., p.112*

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3962 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:05:35 UTC)

cultură şi morală în societate. A aşezat creştinismul pe prima treaptă în istoria evenimentelor care au schimbat lumea, având convingerea că între om şi Dumnezeu există afinităţi care fac posibilă comunicarea între cei doi, forţa divină este pretutindeni, efemeră şi atotputernică.

Ioan Alexandru

A fost preocupat constant de relaţia omului cu Divinitatea, de felul în care omul se poate întâlni cu Dumnezeu. Universul liric al lui Ioan Alexandru este plin de lumină şi sfinţenie, evenimentele biblice răspândesc şi ele lumina divină în poezia sa.

Paradisul chiar coboară în lume în *Vămile pustiei* şi, mai ales, în *Imnele Bucuriei,* Ioan Alexandru îndreptându-se spre altă *lumină,* metamorfozând spiritual trecerea de la o atitudine oarecum păgână la una creştină. Nu se poate spune că poetul a fost vreo clipă *păgân,* dar, până la *Vămile pustiei,* a privit sacrul din afară, punând la îndoială până şi dogma creştină: *„Iuda a trădat, Golgota a fost / biruită şi învierea – eu nu pot jura / pe Dumnezeu că a avut loc.” (Poveste de iarnă).*

Acum, însă, poezia lui Ion Alexandru devine *cântec spiritual,* imnică în stil oratoric, înscriindu-se în spiritualitatea bizantină, factorul declanşator al acestei schimbări este *bucuria,* o bucurie extremă, supremă, a iubirii în imperiul *luminii* celei fără de hotar, celebrată în tonuri de laudă sacrală, fiindcă: *„E-atâta bucurie-n mine / Că am orbit nainte de a fi / Şi cu orbirea intru în lumină.”* (*Trisagion*).

Lumină lină este considerată una dintre capodoperele liricii lui Ioan Alexandru, un imn al *Luminii* pentru cel care vine să aducă lumii *Lumină.* Naşterea *Luminii* este „un răsărit ce nu se mai termină”, care vine de dincolo de lumi: *„Lumină lină lini lumini / Răsar din codrii mari de crini, / Lumină lină, cuib de ceară / Scorburi cu miere milenară / De dincolo de lumi venind / Şi niciodată poposind / Un răsărit ce nu se mai termină / Lumină lină din lumină lină.”*

Întâlnirea cu *lumina* lină are semnificaţia unei întâlnri cu Iubirea şi Nădejdea, virtuţile necesare înluminării şi înomenirii firii umane. Din noaptea adâncului, răsar la Ioan Alexandru *luminile luminilor*: *„Lumină lină, lini lumini, / Răsar din codrii mari de crini, / E-atâta noapte şi uitare / Şi lumile-au pierit din zare / A mai rămas din veghea lor / Luminile luminilor.”*

Provocatoare de *orbire*, lumina lui Ioan Alexandru nu este una pământească, ci însăşi *lumina necreată, lumina lină logos sfânt, lumina veşnicei Triade,* care-l transformă pe poet într-un *vizionar.* El trăieşte o experienţă analogă cu a lui Ioan Teologul, a lui Pavel

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3962 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:05:35 UTC)

sau chiar a lui Dante, din contemplaţia paradisului: *„Treptat luminile s-au stins / Şi noaptea răsări fierbinte / Şi-am fost din nou răpit şi dus / Pe aripi tinere şi sfinte. / Ochii blânzi veneau în jurul meu / Cu candele de mir uşoare / Şi-ncet se încheagă un Imn / Ţesut din lacrimi şi-ndurare. / Cuvânt nu mai era – şopteau / Doar adâncimi fără de nume / Cu roua umbrei luminând / Curat de dincolo de lume."* (*Zbor curat*).

Lumina nepieritoare coboară *peste fire,* reactualizând sentimentul patriei ca *pământ transfigurat,* cuprins în orizontul imaginilor sacralizate, ca tărâm *sofianic,* recuperat al splendorilor din împărăţia cerească: *„Se-aud colinzi din răsărit / Noaptea senină sfânta noapte / Colindă clopote departe / E-o linişte fără de nume / Acum coboară ceru-n lume"* (*Iubire*).

Ioan Alexandru este un tradiţionalist cu accente moderniste. Asemenea antecesorilor, el posedă şi cultivă anumite aspecte particularizante, între care nu lipsesc pitorescul local, lexicul inclusiv, teme şi motive ale folclorului regional, specificări de natură geografică, sentimentul de durere istorică, tratarea la modul bizantin a decorativului religios, iar stările exprimate nu sunt umilinţa şi extazul, ci reculegerea stăpânită, tinzând spre o luminozitate duminicală.

Literatura română îşi va crea din sistemul religios o suită de reprezentări, imagini şi percepţii, credinţe şi dogme, pe care le va transforma în valori semnificative cu calităţi estetice, ce vor dăinui în istoria vieţii românilor, datorită marilor noştri scriitori. Lirica religioasă a conferit un semn particular literaturii noastre, a înnobilat adesea o epocă, o personalitate, omul religios şi-a ordonat viaţa, a îmblânzit spaţiul şi timpul şi le-a proiectat în lumea sa, pe care o recreează periodic…

Bibliografie

Arhimandritul Sofronie, *Mistica vederii lui Dumnezeu*, Bucureşti, Ed. Adonai, 1995

Ioan Alexandru, *Imnele Bucuriei*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1973

Gheorghe Anghelescu, *Universul religios al lui Mihai Eminescu*, Bucureşti, Ed. Şt., 1997

Gheorghe Bulgăr, *Momentul Eminescu în evoluţia limbii române literare,* Bucureşti, Editura Minerva, 1971

Ion Buzaşi, *Poezia religioasă românească*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2003

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3962 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:05:35 UTC)

Nichifor Crainic, *Spiritualitatea poeziei româneşti*, Bucureşti, Editura Muzeul Literaturii Române, 1998

Valerica Draica, *Imagini ale Divinităţii în lirica românească*, Petroşani, Editura Focus, 2006

Mihai Eminescu, *Poezii*, Ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Ion Creangă, 1986

Paul Evdokimov, *Cunoaşterea lui Dumnezeu,* Bucureşti, Editura Humanitas, 2013

Ioan Miclea, *Despre poezia religioasă a lui Ioan Alexandru. Pagini inedite* Blaj, 1973

Nicolae Mladin, *Prelegeri de mistică ortodoxă,* Tg. Mureş, Editura Veritas, 1996

Ion Pop, *Poezia unei generaţii*, Cluj- Napoca, Editura Dacia, 1973

G. I. Tohăneanu, *Expresia artistică eminesciană*, Timişoara, Editura Facla, 1975

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V3962 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 11:05:35 UTC)